

A Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) három vármegyei tagintézménye (Baranya, Tolna, Somogy) 2018 őszén közel azonos tematika mentén négy-négy alkalomból álló családtörténet-kutató kurzust valósított meg. A résztvevő levéltárak a programot egymással együttműködve készítették elő, ám egyéni megoldásaikban már voltak különbségek. Éppen ez teszi megvitatásra érdemessé tapasztalataikat. A Somogy Vármegyei Levéltár azóta is – a Covid járvány évét kivéve – minden évben egy vagy két alkalommal megszervezi családtörténet-kutató előadás-sorozatát.¹

Pánczelné Jakab Georgina – Polgár Tamás

„Kik voltatok hát, és mi kik vagyunk?”

Az MNL Somogy Vármegyei Levéltárában tartott Bevezetés a családfakutatás rejtelseibe című előadás-sorozat tanulságai

A 2018. év elején merült fel az ötlet – egyrészt tekintve a levéltári kutatók fogyatkozó számát, másrészt tapasztalva a kutatók családfakutatással kapcsolatos hiányos ismeretanyagát –, hogy indítson a levéltár egy olyan előadás-sorozatot, amely elsősorban módszertani segítséget nyújt a családkutatáshoz, másfelől növelheti a levéltár kutatóinak számát. A somogyi közintézmény 2018-ban éppen speciális helyzetben volt, hiszen két évnyi, több ütemben végrehajtott költözést követően Kaposvár egy másik városrészébe került át. A programmal célunk volt az is, hogy a levéltárat minél több emberrel megismertessük, szélesítsük a levéltárhasználók körét, növeljük a programjaink iránt érdeklődők számát.

A kutatók nagy többsége saját családjá történetének kutatásával kapcsolatban kereste fel akkoriban a levéltárat, legtöbbször teljesen híján az ehhez szükséges módszertani tudásnak. Így adott volt a téma, hogy egy olyan kérdéskör köré szerveződjön az előadás-sorozat, amely elméleti és gyakorlati segítséget is ad a levéltárhoz forduló leendő családkutatók számára.

Vajon mi volt a foglalkozása? Hány gyermekük született? Hány testvére volt? Hány évet élt? Miben halt meg? Harcolt-e a háborúban? Honnan származik? Ezek, s még megannyi kérdés ötlük fel bennünk, ha őseink életének történetével kezdünk foglalkozni. Feneketlen kút ez, amelybe bepillantást nyer az, aki e rendkívül időigényes és kihívásokkal teli útra szánja rá magát, ugyanakkor egyben egy pótolhatatlan élménnyel is gazdagodhat, aki elkezdi kikutatni, kik is voltak az ősei.

Hihetetlen felismerések, átütő sikerek jutnak osztályrészül azoknak, akik e nemes vállalkozásra szánják rá magukat. De ugyanakkor a kutatónak meg kell tanulni szembenézni

¹ A foglalkozások egy időben az országosan szervezett Hetediziglen. Család – történet – kutatás című projektben valósultak meg, de annak lezárulta után is megszerveződnek. (A Szerk.)

az effajta nyomozómunkával együtt járó akadályokkal és fel kell vértéznie magát az ezekhez szükséges problémamegoldó készséggel is, sőt néha azzal a tudattal, hogy nincs több nyom, bizony itt és most elakadt a kutatás.

2018 tavaszán Tolna, Baranya, Somogy vármegyék levéltárosai regionális megbeszélés keretében cserélték ki tapasztalataikat, ötleteltek egy ilyen fajta kurzusról. Ezt követően dolgoztak ki egy átfogó tematikát, amellyel a levéltárak ősszel megtarthatták saját rendezvényeiket. A somogyi levéltár egy ismeretterjesztő, főleg a családkutatásba újonnan belekezdő, amatőr kutatók számára hasznos, négy alkalomból álló kurzus lebonyolítása mellett döntött. Alapvetően a kezdőket céloztuk meg, de a tematikában néhány speciális, levéltári iratokra, adatbázisokra építő részt is beillesztettünk. 2018-ban ebből még kevesebb volt, mint napjainkban, és az anyakönyvi digitális másolatok kutatása is még a kezdeteknél tartott.

A 2018 októberében megrendezett, négy alkalomból álló előadás-sorozat keretén belül olyan tematikát állítottunk össze, amely a családkutatás során felmerülő minden olyan kérdéskört érintett, amellyel a kutató találkozhat munkája során. Ennek értelmében a résztvevők összefoglalót kaptak arról, hogy miként kezdjenek hozzá saját családjukban az „otthoni” kutatáshoz, milyen információk szükségesek, és azokat hogyan tudják rendszerezni. Ezután következett a levéltár szerepét bemutató előadás, amely során rövid ismertetőt nyújtottunk az intézmény történetéről, az ott őrzött iratokról, majd bemutattuk a különböző anyakönyvek típusait és magának az anyakönyvezésnek a történetét. Ezt követte az anyakönyvekben való kutatás módszertanának ismertetése, amelyhez a második alkalom során egy gyakorlati bemutató is társult, konkrét példákon keresztül illusztrálva a kutatás menetét. A második alkalom kiegészítő témája az Amerikai Egyesült Államokba történő kivándorlás kutatásának lehetőségeiről szólt.

A harmadik és negyedik alkalom már a levéltári források haladó szintű kutatásával foglalkozott, egyszersmind kiegészítette az alapnak tekinthető anyakönyvi kutatást. Így került sor előbb a Mohács előtti dokumentumok, a nemesi családokkal és a nemzetségekkel, továbbá az 1848–1849-es forradalom és szabadságharcra kapcsolatos iratok, valamint a dualizmus kori katonai állományi lajstromok, majd a telekjegyzőkönyvek, a teleknyvi betétek, a közjegyzői, az iskolai és a névváltoztatási iratok, a gyászjelentések, a holokauszt áldozataivá vált zsidó családokra vonatkozó források, a tanácsi időszak iratainak és a levéltár saját adatbázisainak az ismertetésére. Az érdeklődők minden alkalommal „mini kiállítás” tekinthettek meg az adott témához kapcsolódó iratokból, illetve minden alkalom után e-mailben megkapták az elhangzott előadásokhoz készített PowerPoint prezentációt és a segédleteket.

A rendezvénysorozatot a részvételről kiállított oklevél és ajándékkönyvek átadása, illetve raktártúra zárta. Az információkon kívül szerettünk volna valami maradandót is adni a résztvevőknek. Az e-mailben kiküldött elégedettségi kérdőív segítségével az elhangzott előadásokat értékelni is lehetett. A nagy számban visszaérkezett válaszokból megállapítható, hogy igencsak sikeres és eredményes levéltári rendezvényt zárhattunk. A válaszadók nagy mértékben hasznosnak és bőségesnek, szakmailag igényesnek találták a megszerzett ismereteket.

A folytatáshoz pedig elég annyi, hogy az érdeklődés továbbra sem lankadt, ezt mi sem bizonyítja jobban, minthogy a következő két kurzusra már külön meghirdetés nélkül is beteltek a férőhelyek. 2024-ig immár hat alkalommal tartottuk meg az előadás-sorozatot. Bár mindig kételkedtünk benne, hogy lesz-e elég jelentkező, ennek ellenére a KaposTV Mottó című kulturális magazinjában rendszeres felvezető gyanánt csak azt tudtuk mondani, hogy már csak néhány üres hely van. Így volt ez 2024-ben is.

Gyakorlati tapasztalat támasztja alá, hogy az előadás-sorozaton résztvevők, ha nem is váltak levéltári kutatókká, a későbbiekben rendezvényeink aktív látogatói lettek. A jelentkezők általában levéltárral eddig kapcsolatba még nem kerülő érdeklődőkből kerültek ki. E-mail címét, elérhetőségeit, aki akarta, megadhatta, és így a levéltár programjairól elektronikus úton értesülhetett a későbbiek folyamán. Ma már 600 főnél jár az intézménnyel ily módon kapcsolatot tartók száma. Ezek a kurzusok hozzájárultak ahhoz, hogy más rendezvényeinken is mindig érdeklődő hallgatóság van jelen.

Ehhez talán az is hozzájárult, hogy egy-egy „évfolyam” szinte klubszerűen működött. A levéltárosok előadásának elhangzása után volt idő kérdésekre és válaszokra, a gyakorlottabb család-kutatók megoszthatták saját tapasztalataikat, amelyekből a kezdők és sokszor még a levéltárosok is tanulhattak. A kiállított levéltári iratok által újabb inspirációt nyerhettek a résztvevők, de az eredeti iratok láttán mi is felhívhattuk a figyelmet arra, hogy ha valaki régi irataival nem tud otthon mit kezdeni, ha másért nem, de tanácsért is érdemes az intézményhez fordulni, mert a szakemberek segítenek. Ezek a kurzusok a magániratgyűjtés kapcsán is hoztak tehát eredményt, megmentve több személyi és családi dokumentumot a pusztulástól.

Pályázati és egyéb lehetőségek híján anyagi ellenszolgáltatás nélkül végezték a levéltáros kollégák ezt az ismeretterjesztő tevékenységet. A hallgatóság érdeklődése és a rendezvény sikere azonban kicsit megerősítette a munkatársakat abban, hogy érdemes folytatni, és további motivációt adott egyéb munkákhoz is.

A mai magyar társadalom egyes rétegeiben vagy korosztályaiban megvan az igény, hogy ismeretet gyűjtsön a világról vagy önmagáról saját családjá múltján keresztül. A családtörténet-kutatás olyan mindenkit érdeklő téma, amelyen keresztül a levéltár is meg tudja mutatni magát. Azt tapasztaljuk, hogy ez hasznos mindkét félnek, mind az embereknek, mind a levéltárnak. És hogy meddig folytatjuk ezt a kurzust? Amíg érdeklődés van. Jövőre meglátjuk!